

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту

Добридень Алла Володимирівна

**ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
НАВИЧОК САМООСВІТИ**

Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки

РЕФЕРАТ

магістерської роботи
за освітньо-професійною програмою
«Освітні, педагогічні науки»

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:
доктор педагогічних наук, професор
Пащенко Дмитро Іванович

Умань – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК САМООСВІТИ.....	7
1.1. Розвиток самоосвіти в історії педагогічної думки.....	7
1.2. Теоретичні передумови підготовки студентів до самостійного пошуку інформації.....	17
1.3. Сукупність мотивів та сучасних інтерактивних методів у процесі формування навичок самоосвіти у студентів педагогічного університету.....	32
РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ДО САМООСВІТИ.....	56
2.1. Стан процесу підготовки студентів педагогічного університету до самоосвіти.....	56
2.2. Обґрунтування шляхів удосконалення процесу підготовки студентів педагогічного університету до самоосвіти.....	64
2.3. Інтерпретація отриманих результатів педагогічного експерименту	80
ВИСНОВКИ.....	91
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	94
ДОДАТКИ.....	101

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. В умовах динамічних економічних, соціальних та культурних трансформацій суспільства самоосвіта особистості стає найбільш перспективним видом освітньої діяльності. У сучасному суспільстві поступово змінюється освітня парадигма, акцентуючись на самоосвітній діяльності. Для представників багатьох соціальних і професійних груп суспільства вона вже стала домінантним видом діяльності. І все ж розуміння ролі і місця самоосвіти особистості залишається в руслі традиційних інтерпретацій, коли самоосвіта розглядається як мета саморозвитку особистості і прагматично пристосовується системою освіти для активізації освітнього процесу, в рамках якого самоосвіті відводиться роль додаткового способу навчання.

Актуальним стає теоретичний аналіз самоосвіти особистості, що розглядає її соціокультурні, економічні, індивідуально-особистісні аспекти і дає можливість наукового обґрунтування самоосвіти особистості як самостійного педагогічного феномена. Теоретична і практична необхідність дослідження самоосвіти особистості виникає тому, що існує протиріччя між підвищенням суспільної і індивідуальної потреби щодо розвитку самоосвіти особистості і відсутністю умов її реалізації.

У сучасній науці сформувалися комплексне передумови, необхідні для вирішення поставленої проблеми. Розроблено підходи до вивчення людини з позиції його безперервного розвитку і свободи самореалізації М. Бахтін, М. Бубер, В. Соловйов та ін., що спираються на положення про самоосвіту як вид діяльності С. Рубінштейн, В. Шадриков, що визначають стратегію побудови життєвої траєкторії М. Каган, А. Макаренко, В. Сухомлинський та ін. Методологічні підходи до самоосвіти розроблялися на базі загально-теоретичного дослідження освіти і самоосвіти А. Айзенберг, А. Громцева, Г. Зборовський, Є. Комаров, А. Кравченко В. Лисий, В. Лозової, Г. Наливайко І. Редковець, Н. Рубакін, Г. Серіков, Н. Терещенко, О. Шукліна, В. Ядов та ін.

Таким чином, і у вітчизняній, і у закордонній науковій літературі самоосвіта особистості не є предметом спеціального аналізу, і представлена як педагогічна, психологічна та соціологічна проблема.

Однак, незважаючи на значний інтерес науковців до цього питання, актуальність означеної проблеми, її недостатня розробленість зумовили вибір теми магістерської роботи «Формування у студентів педагогічного університету навичок самоосвіти».

Мета дослідження – здійснити аналіз стану досліджуваної проблеми та теоретично обґрунтувати і перевірити шляхи удосконалення процесу формування навичок самоосвіти у студентів педагогічного університету.

Відповідно до мети визначено **завдання дослідження**:

1. Здійснити теоретичний аналіз досліджуваної проблеми у психолого-педагогічній літературі.
2. Вивчити теоретичні передумови підготовки студентів до самостійного пошуку інформації.
3. Дослідити сучасний стан підготовки студентів педагогічного університету до самоосвіти.
4. Обґрунтувати та перевірити шляхи удосконалення процесу підготовки студентів педагогічного університету до самоосвіти.

Об'єкт дослідження – процес самоосвіти студентів педагогічного університету.

Предмет дослідження шляхи удосконалення процесу підготовки студентів педагогічного університету до самоосвіти.

Методи дослідження:

- *теоретичні*: вивчення та аналіз загальної психолого-педагогічної літератури, методичних матеріалів; методи аналізу (ретроспективний, порівняльний) для зіставлення та порівняння різних поглядів учених на досліджувану проблему; вивчення досвіду роботи науковців для з'ясування стану проблеми у сучасній практиці; визначення результатів та висновків дослідження.

- *емпіричні*: системне спостереження за освітнім процесом студентів педагогічних закладів освіти, опитування, анкетування, бесіди, розв'язання проблемних ситуацій, констатувальний та формувальний експерименти.

Теоретичне значення. На основі аналізу психолого-педагогічних досліджень вітчизняних і зарубіжних учених визначено сутність базових понять дослідження: самоосвіта, неперервна освіта, навички самоосвіти; досліджено сучасний стан підготовки студентів до самостійного пошуку інформації; експериментально перевірено шляхи удосконалення процесу підготовки студентів педагогічного університету до самоосвіти.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що його результати й висновки можуть бути використані у ході розв'язання наукових і практичних завдань, щодо ефективного формування у студентів педагогічного університету навичок самоосвіти; у розробці методичного інструментарію діагностики процесу самоосвіти. Матеріали дослідження можуть бути використані студентами, викладачами та вчителями-практиками у процесі формування навичок самостійного пошуку інформації.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота здійснювалась на базі факультету початкової освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Дослідженням було охоплено 86 студентів I–II курсів.

Апробація результатів магістерської роботи. Результати дослідження доповідались автором та представлені у XIII Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Перспективні шляхи розвитку науки та освіти», м. Дніпро та обговорювались на засіданні кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Публікації автора. Основні положення магістерської роботи представлено у публікаціях «Проблема формування навичок самоосвітньої діяльності у практичній роботі школи», «Історичні погляди видатних педагогів на процес самоосвіти».

Структура та обсяг магістерської роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (90 найменувань) та додатків. Загальний обсяг магістерської роботи складає 104 сторінки, з них – 92 сторінки основного змісту. Робота містить 2 таблиці, 8 малюнків.

ВИСНОВКИ

На основі вивчення філософської, психолого-педагогічної та соціально-гуманістичної літератури проаналізовано стан досліджуваної проблеми у педагогічній теорії і практиці. Вивчення проблеми формування навичок самоосвіти у вітчизняних та зарубіжних джерелах дало змогу констатувати, що в педагогічній теорії та практиці (зокрема в працях А. Алексюка, Ш. Амонашвілі, В. Андрєєва, А. Арети, С. Архангельського, О. Бодальова, В. Бондаря, В. Буряка, Е. Голант, А. Громцевої, Т. Гусєва, О. Мороза, С. Перовського, М. Піскунова, М. Ярмаченка) досліджувалися різноманітні аспекти самоосвітньої діяльності.

Відповідно до аналізу психолого-педагогічних досліджень визначено теоретичні передумови підготовки студентів до самостійного пошуку інформації. Представлено сутність базового поняття нашого дослідження, яке ми подаємо у такій редакції: формування навичок самоосвіти – це такий процес навчання, за якого студент набуває навичок самостійно оволодівати новими знаннями та інформацією як органічно сутнісною складовою особистості, використовувати їх у своїй практичній діяльності (професійній, громадсько-політичній, побутовій тощо), виробляє в собі потребу самостійно навчатися впродовж життя.

Також у ході експериментальної роботи розкрито сутність і структуру готовності студентів до самоосвітньої діяльності. Адже підготовка до самоосвіти передбачає вироблення системи вмінь та навичок; удосконалення вміння застосовувати набуті знання на практиці, розвиток наукової точки зору на явище дійсності, становлення світоглядних позицій, ціннісних орієнтацій.

Аналіз сучасного стану проблеми формування навичок самоосвітньої діяльності показав, що в умовах інформаційного суспільства без уміння самостійно працювати, без стійкого бажання вдосконалювати свої знання студент не здатний самостійно вирішувати складні завдання. Процес формування навичок самоосвіти складний і є основою освітньо-пізнавальної діяльності. У результаті дослідницько-експериментальної роботи встановлено, що використання педагогічних технологій у процесі формування навичок самоосвіти є актуальним. У студентів підвищується пізнавальна активність, перебудовується освітній процес, вони оволодівають раціональними прийомами самоосвітньої роботи, що сприяє формуванню навичок самоосвіти.

Узагальнення педагогічного експерименту та практичні результати стали підтвердженням, того що формування навичок самоосвітньої діяльності у студентів є ефективним за умов взаємозв'язку теоретичних і практичних підходів, забезпечення безперервної освіти впродовж життя, послідовності в розвитку та формуванні навичок самоосвіти. Порівняння динаміки змін в експериментальних і контрольних групах свідчить про те, що на формувальному етапі суттєвого покращення ми досягли лише в експериментальних групах, де зменшилася кількість студентів із низьким рівнем підготовки до самоосвітньої діяльності і відповідно збільшилася з високим.

Студенти усвідомили роль та значення процесу самоосвіти у становленні особистості, вони були зацікавлені як процесом, так і результатом власного удосконалення. Найефективніше це відбувалося, коли створювалися можливості для виявлення індивідуальних особливостей, коли забезпечувалася комплексна зорієнтованість на розвиток усіх структурних компонентів, а саме: усвідомлення суспільного й особистісного значення самоосвіти, становлення ціннісних орієнтирів в освітньому процесі, формування потреби в самоосвітній діяльності, створення внутрішніх мотивів, формування навичок самостійного пошуку інформації, розвиток здатності до самоорганізації, самооцінки та самоконтролю.

Розроблені й експериментально перевірені рівні, оцінки ефективності організації процесу самоосвіти дали змогу визначити готовність студентів до організації самоосвітньої пізнавальної діяльності і суттєво вплинути на формування високого рівня цієї діяльності, бачити й оцінювати кінцевий результат.

Проведене дослідження не претендує на остаточне розв'язання проблеми формування у студентів педагогічного університету навичок самоосвіти. Подальших досліджень потребують питання диференціації та індивідуалізації підготовки до самоосвіти, визначення функцій, змісту, методів роботи викладача з організації самоосвітньої діяльності студентської молоді та інше. Дослідження цих питань сприятиме успішному розв'язанню теоретичних і практичних завдань підвищення рівня підготовки студентів до самоосвіти.